

CREURE DES DE LA NIT FOSCA

Testimonis

1. Des de la persecució al voluntariat
Xavier Masllorens
2. Des del càncer
Jesús Burgaleta
3. Des de la lluita no violenta
Martin Luther King
4. Des del caos interior fins a la fe
Carmen
5. Desde la opresión en el Tercer Mundo
Rigoberta Menchú
6. Des de la Sida
Joan Ferrer i Sisquella
7. Des dels sense sostre
Diversos, "Arrels"
8. Des de la foscor quotidiana: una mare de família
Felisa
9. Des de l'atur
Roser

Darrerament *Cristianisme i Justícia* ha parlat en diverses ocasions de la *crisi*, una crisi que en el camp de l'economia no és simplement conjuntural o ocasional, sinó que ateny nivells estructurals. Sembla com si una *nit fosca* ens embolcallés. També hem parlat darrerament de la crisi de l'Estat de Benestar, de la crisi de la democràcia, de la situació cada vegada més difícil dels països del Sud, etc. i en el nostre darrer llibre hem debatut sobre el neoliberalisme.¹

Si ens ha preocupat la crisi en tots aquests àmbits és perquè *la crisi produeix víctimes*, i al cap i a la fi els qui més la pateixen són els sectors més dèbils de la societat com, dissortadament, se'ns fa palès cada dia si tenim els ulls prou oberts.

Avui volem parlar d'*esperança*, de la fe esperançada de molts homes i dones en les seves “*nits fosques*”, quan tot els podria fer pensar que no hi ha esperança. Aportarem diversos testimonis, uns molt casolans, altres més estructurals. Des d'una mare de família amb els problemes de la malaltia, l'atur i la mort dels seus (en qui moltes mares s'hi trobaran reflectides)... fins a lluitadors com Luther King o Rigoberta Menchú, preocupats per la justícia als seus pobles. El denominador comú de tots ells és l'esperança enmig de la desesperança. Persones que, com Joan de la Creu, saben dir: “*Que bien sé yo la fonte..., jaunque es de noche!*”

Hi ha aspectes essencials de la vida -aquells que donen forma a la persona perquè toquen les fibres més íntimes- que no ens arriben, principalment, des de la reflexió intel·lectual, sinó des de l'experiència viscuda del dolor, del sofriment personal, de la marginació, del perdó, de la misericòrdia... Són emocions, experiències, sentiments dels quals *tots* (sigui quina sigui la nostra situació) podem trobar un ressò en el nostre interior, perquè tots -encara que sigui en el més recòndit- coneixem les nostres debilitats (o allò que considerem debilitats): la por al dolor, a la soledat, al fracàs... la necessitat de comprensió, d'estima, de perdó, de solidaritat, d'apropament de Déu i de la mà d'un germà...

Aquest Quadern “*Creure en la nit fosca*” neix de la vida mateixa, i arriba en aquest lloc del nostre ésser on es gesten els desigs i aspiracions més humans: la generositat, l'altruisme, la solidaritat, la misericòrdia, la fe en un Déu proper i amant de l'home. Alguns testimonis han passat de la vida als llibres. D'altres són presos immediatament de la vida. Seria un error pensar que els primers són més vàlids pel fet de ser més elaborats i més ben expressats; o que els altres són més ingenus o valen menys. No es veu millor el cel pel fet que et trobis al cim d'una muntanya, per molt que s'elevi sobre el nivell del mar. I tots els testimonis apunten cap a un mateix Misteri, indicible i inabastable, sempre falsificat per les nostres paraules -tant les sàbies com les senzilles- però que pot ser descobert com a sorprenentment proper, i com a Font d'una força i una seguretat desconegudes.

Cristianisme i Justícia
febrer de 1994

¹ Reflexió: *La crisi econòmica*, de 1.10.93 - J. MIRALLES. *El debat de l'Estat de Benestar*, quadern n. 49 - D. OLLER. *Democràcia de baixa intensitat*, n. 56 - PNUD. *L'abisme de la desigualtat*. n. 50 - CCJ. *El neoliberalisme en qüestió*. Sal Terrae, 1993.

1. DES DE LA PERSECUCIÓ EN EL VOLUNTARIAT MOMENTS D'UNA TRAJECTÒRIA

Xavier Masllorens²

Cochabamba, Bolívia. Mitjanit del 22 d'abril de 1981. Sóc en una cel.la de les dependències de la policia. M'hi han portat fa una estona els paramilitars que “treballen” amb mi des d'aquest matí, quan m'han agafat pres per allò de la llei de la compensació: no han trobat un amic meu, a qui cercaven des de feia dies per motius polítics i com jo devia ser el qui em queixava més durant l'escorcoll, doncs mira... Des del migdia he passat molta por. Sento, però, aplom estrany que m'aguanta bé. És l'experiència de màxima solitud que he viscut mai.

Només m'he desmuntat un instant després de la primera bufetada quan l'interrogatori s'assemblava al de les pel.lícules. Abans, en el “jeep”, tot semblava estar succeint en somnis, tot hi vivia en tercera persona, els cops de peu, els insults.

Al vespre ha canviat el decorat. Em porten a la policia i respiro a fons perquè ara ja sóc un pres legal: ser europeu ha significat, un cop més, un privilegi. Més interrogatoris. Tinc la força interior per creure que les meves respostes són més coherents que les preguntes d'aquells en qui no veig botxins, sinó instruments d'una injustícia immensa que ofega el poble que no pot sortir-se de la seva situació.

L'Antonio, un amic meu, m'ha fet arribar una flassada. Aquella nit a la cel.la no tinc ni matalàs. Una flassada, Déu i jo compartim un silenci immens, ple de crits, de sorolls, de dolor. És la presència de Déu en solitud, fet flassada, fet jo, fet cel.la, fet silenci.

L'he sentit i ha estat amb mi. És el Déu que omple el silenci.

* * *

Barcelona, Març de mil nou-cents seixanta-i-pocs. És un matí fred i assolellat de diumenge. Amb el pare i la mare hem anat a veure el rector del Seminari, amic de la família, per demanar-li consell.

Des de fa temps em sembla que tinc vocació per al sacerdoci, una crida suau, a cau d'orella, i no sé què he de fer. Ell ens aconsella d'entrar a estudiar aviat al Seminari menor, a la Conreria, on podré acabar de madurar el meu camí.

Tot just arribar a la porta, tinc un pressentiment, un palpit, un moment de plenitud i serenor. Caminem en silenci, els pares i jo. Ara com ara, no aniré al seminari. Ho decideixo tot seguit. Déu està amb mi, i el sento.

Després, amb el temps, aquell matí d'hivern ha adquirit molta importància en la vida familiar. A taula m'assec al costat del pare i tothom -durant bastants anys- fa broma quan col.loquem els tovallons: “al costat del pare poseu-hi en Xavier, que se'n va”.

A l'hora de la veritat he vist marxar de casa cinc germans abans no em vaig casar, però la frase “aquí en Xavier, que se'n va” ha fet fortuna, i a estat molts cops sinònim de tenir barra, o morro, com diuen ara. En bona hora, perquè tot allò no m'ho treu ningú.

Aquest és el Déu que em guia.

* * *

Dotze de setembre de 1987. A quarts d'once del matí acaba de morir el pare. Resto sol amb ell, una estona. Una pau especial envaeix l'estança. Sento la presència de Déu i la del pare, en una dimensió inexplicable però certa. En un moment parlem fort, en silenci i cap endins, de moltes coses, de la vida.

La mare diu que en la malaltia i la mort ens ha donat la darrera lliçó de la seva vida, i té raó. El sentiment punyent de la seva absència no amaga la presència enfortidora de Déu. Si no és així, com ens expliquem que el seu enterrament i comiat esdevingués una festa familiar?

Va ser un home de Déu, el pare. M'ha transmès un palpit, el més important de tots: que Déu està en mi, amb naturalitat, tots els instants de la vida.

El Déu dels meus pares és també el meu Déu.

* * *

Avui m'he inventat un parell d'acudits dolents. Mentre vaig amb moto, rient tot sol, veig que la gent em mira. Què deuen pensar? Jo mentrestant, t'explico els acudits, i tot seguit ja veig que sí, que tens raó, que sóc massa gran per dir aquestes bestieses. Però em comprens i riem plegats. Després seguim parlant d'altres coses, dels problemes d'un fill, de com està el món i de les petites misèries que acumulo amb el temps.

I en acabar sempre el mateix: “Déu meu, t'estimo”. És una divisa que resumeix els sentiments. T'estimo, sabent que Tu ho has fet abans i em guanyes la partida. Meu, perquè ho ets.

Ets el Déu amic.

* * *

Barri del Guinardó, a Barcelona, un vespre qualsevol, a la taula rodona del menjador de casa. Entre broma i broma ens expliquem la vida. A un l'han castigat a l'escola, l'altre ens explica un experiment de física, l'altra està molt contenta, però no sap ben bé de què.

De segur que no passarà un quart d'hora abans que dos no es barallin. Fem plans per al dissabte, el partit d'hoquei, el treball amb les amigues...Vaja! Tornarem a sortir sols, la Conxita i jo.

Després discutirem la situació política o allò que ha succeït aquesta setmana a Turquia, o el que pensem de ...

I així dia a dia, Déu es fa present enmig nostre i em comunica la seva força a través d'aquells a qui més estimo.

És el Déu que es comunica.

* * *

Carretera de La Paz, a l'altiplà de Bolívia. El camí no és asfaltat; l'autocar viatja ple de gom a gom. Jo vaig assegut a terra, al passadís, recolzat a les faldilles d'una "cholata" envoltat de gallines, nadons adormits entre mocadors, farcells i paquets de tota mena. Mai no havia estat en un espai més ben aprofitat. Sento realment que tot viatja en aquell autocar, i no solament les persones.

Afora fa fred. No podem obrir les finestres per no empassar-nos la pols del camí. Fins a quarts de vuit del matí, quan arribarem a destinació, serem tots com una gran bola d'olor de pobresa. Avui he entès allò que en diuen l'olor de multitud dels sants. L'olor de santedat la tinc davant meu. No és bona però és profundament humana.

Miro els rostres dels meus acompanyants. Penso en la seva vida, imagino situacions, m'inunda una gran tendresa. Estimo el nen que plora, i la mare que l'acarona. Però els estimo amb ràbia i amb un sentiment contradictori que m'omple i em rebel·la alhora. A més del Déu de l'amor vull el Déu de la justícia! Jo, que em permeto el luxe d'estar amb els pobres de Déu. Jo, que sóc ric perquè puc compartir voluntàriament la sort d'un altre que no l'ha triada, la seva sort.

Però continuo mirant els rostres. Sempre m'ha agradat entendre la gent a través del seu rostre. També els rostres coneguts, de gent del barri, dels amics i dels germans, que he vist anar canviant amb el temps. També d'ells és el rostre de Déu, que es mostra solidari.

I, per a mi, aquests són els rostres de Déu.

* * *

Tardor de 1970. Estic en crisi. Sabeu allò de qui sóc, d'on vinc i on vaig? Doncs... tot una merda. No sé el què he de fer, ni tan sols si allò que faig serveix per a quelcom. Crisi de fe, de valors, d'il·lusió. Ni el grup d'amics -que tant m'ha ajudat després-, ni la universitat, ni la família, ni el treball, res no m'omple.

Acabo de rebre una carta de Suïssa, del meu germà. La llegeixo a poc a poc, i vaig trobant en ella resposta pausada a moltes qüestions que m'he anat fent en els darrers mesos. Bons consells sense pretensions de pontificar, que destil·len estimació, pensats amb el cor.

Sense saber-ho ell mateix, va ser l'instrument d'un canvi tan gran que de primer em va espantar. Vint anys després, conservo aquella carta prop del meu cor.

Va ser un reflex del Déu que sempre m'ha fet costat.

* * *

Nadal de 1979 al Tròpic. La nostra filla té molta febre. Ha perdut molt de pes i no accepta cap menjar ni beguda. Ens diuen que té disenteria o potser febre tifoide. Fins demà no la podrà veure cap metge.

La Conxita és al seu costat: un dia i mig d'angúnia, pell i os, aigua d'arròs, silenci, desolació a estones. Avui el Déu de l'amor ha agafat la forma d'aquest rostre que tant estimo.

En la penombra de l'estança i de la vida, recordo. Recordo aquell divendres de juliol, ben de matí, quan ens trobarem amb la Conxita a l'església del seu barri per oferir la nostra vida futura. Ens volíem ben disponibles i ben lliures. A la tarda ens casàvem.

Aquest Déu a qui sempre donem gràcies, ara i llavors, és el Déu de l'amor.³

³ Pres de FAMÍLIA MASLLORENS. *Llibre de família: Dotze germans i Déu*, Deriva Editorial 1993 - Barcelona

2 DES DEL CÀNCER.

LA MEVA GRAN TEMPTACIÓ: DEMANAR A DÉU QUE EM DESLLIURÉS DE LA PROVA

Jesús Burgaleta⁴

No és gens fàcil descobrir allò que és més profund, i menys davant de tanta gent. No obstant, per si us serveix, m'atreviré, amb senzillesa, a comunicar-vos la meva experiència en el transcurs d'un llarg procés de quimioteràpia finalitzat, amb èxit, amb un trasplantament autòleg de medul·la.

L'experiència més gratificant que he tingut al llarg d'aquest any i mig consisteix en no haver canviat ni l'experiència, ni el concepte, ni la relació amb Déu.

La gran temptació fou tornar de la fe a la religió, de la confiança gratuïta a l'interès; de relacionar-me amb Déu sense esperar-ne res i sense necessitar-lo -només per amor-, a acudir-hi perquè m'alliberés de la prova o em tragués del pou.

Vaig haver d'assumir que si la meva salut no depenia de Déu, tampoc en depenia la meva malaltia. Déu ni me l'enviava ni la volia. Simplement, era alguna cosa que passava a la meva vida.

Si no m'havia queixat a Déu quan tot m'anava bé, per què havia de queixar-me quan tot m'anava malament? Si a Déu mai no li he demanat res -llevat que el seu nom sigui santificat, treballant pel seu projecte que és compartir el pa i estimar fins a ser capaç de perdonar-, per què li havia de demanar durant la malaltia?

Per això, en la meva relació amb Déu, quan pretenia verbalitzar interiorment alguna oració, l'única fórmula que trobava era la del salm que diu *“Senyor, que n'és d'admirable el teu nom en tota la terra!”*.

La meva experiència de Déu m'ha portat, en el transcurs de la meva malaltia:

— A confiar en mi mateix: a prendre consciència de les meves pròpies forces, a solidaritzar-me amb els meus ressorts més profunds, a connectar amb les meves energies desconegudes, a lluitar contra la malaltia sense defallir, a mantenir l'ànim, a valorar el do de la vida i rebre'l com una tasca.

— A intensificar l'orientació fonamental de la vida com a amor, lliurament, donació. La malaltia també ha estat ocasió d'oblidar-me de mi mateix, de no estar pendent de mi, de descentrar-me.

— A assumir la debilitat sense por, sense traumes, sense angixes pusil·lànimes. Som així: som també malalts!

— A viure la malaltia amb normalitat, procurant no crear més situacions excepcionals que les necessàries. No tornar-se aviciat, ni impertinent, ni

acaparador. Sí que he tingut, però, la disposició de deixar-me assistir amb senzillesa; he tingut sort de ser atès senzillament pels meus.

— A deslliurar els altres de viure pendents de mi quant a la preocupació, atenció, visites o telèfon. He après a viure la presència solidària dels altres a distància sabent que la malaltia, com tot el camí de la vida, el fa cada un sol i des de dins, si bé en relació.

— A superar l'esperit burgès i elitista que, quan es tracta d'un mateix, cal cercar el millor: el millor metge -on sigui-, la millor atenció, la màxima seguretat. He escollit d'acceptar el metge que em tocava, com li passa a tothom. Si ha resultat ser bo, sort que he tingut!

— A confiar en els metges. M'he posat a les seves mans sense dubtar, amb docilitat, en silenci, sense preguntar ni incordiar, deixant fer i fent el que em deien. He procurat que la seva tasca fos més fàcil.

— A tenir envers els altres un sentiment de *misericòrdia*, posant-me al seu lloc i procurant comprendre la seva situació. Sobretot en relació amb el personal sanitari que tenia cura de mi:

- Renunciant a una hipersensibilitat pels propis drets (cal lluitar-hi sobretot abans i després d'estar malalt).
- Tenint una relació de gratuïtat, rebent cada servei com un favor.
- No sent pesat ni exigent.
- Col·laborant activament.
- Creant un clima de distensió i acollida.
- Comprenent la seva situació laboral sobrecarregada d'hores, responsabilitat, fatiga i àdhuc incomprensió.
- Perdonant les errades quan les he patit, encara que s'hagin produït per incompetència o desídia; encara que aquestes errades comportessin riscos seriosos. Perdonant des de dins.

I, abans que res, al llarg de la meua malaltia he procurat mantenir una actitud vital, fins i tot en els moments més difícils. La malaltia ha estat una etapa de la meua vida que valia la pena de viure-la amb intensitat, profunditat, radicalitat, un cert entusiasme i alegria... Qui em podria assegurar que aquell no seria el darrer tram de la meua vida? I, per tant, per què no havia d'apressar-me a viure'l fins al màxim?

Puc dir que, dissortadament, he tingut la sort d'estar malalt i poder viure així aspectes de la vida que, mentre estava sa, havien passat gairebé desapercebuts: la debilitat, la limitació, allò que és irremediable, el profund radical, el dolor, la relativitat, el que és important i el que és accidental, el que és necessari i el que és accessori, superflu, i la densitat, el que val i el que és inútil, el fet d'assumir la pròpia història, d'acceptar-te tal com ets, la capacitat d'autocrítica, la perspectiva del canvi, d'assumir la mort, d'obrir-te al futur, l'esperança desesperada... Tantes vegades!⁵

⁵ Pres de AA.VV. *Los pobres nos evangelizan*. Ed. Nueva Utopía, Madrid 1992, pp. 239-241.

3. DES DE LA LLUITA NO VIOLENTA

Martin Luther King

La segregació racial estava tan desenvolupada a Birmingham que els blancs tenien, no solament *els seus* barris, *les seves* escoles, *els seus* hospitals, sinó també *les seves* esglésies. Gairebé tots els comerços i els bars pertanyien a blancs, i també hi regia la segregació, però els homes de negocis blancs comptaven per enriquir-se amb les vendes que feien als negres. A més, els blancs utilitzaven la gent de color per realitzar els treballs penosos i ingrats, de manera semblant al que feien els jueus que, en temps de Jesús, utilitzaven els publicans pels negocis bruts. Remarquem, a més, que a Birmingham les brutalitats comeses contra la gent de color eren una realitat admesa: “Els racistes podien amenaçar, maltractar i, fins i tot, matar els negres amb tota impunitat”, relata King.

La ciutat de Birmingham va ser escollida com a escenari d'una lluita no violenta, decisiva contra la segregació als Estats Units. Si desapareixia a Birmingham, també altres ciutats es veurien obligades a extingir-la. Un home simbolitzava per ell mateix la segregació: E. Connor, aleshores cap de la policia local. El seu odi envers els negres era tristament legendari.

Els fets que van tenir lloc en aquesta ciutat la primavera de 1963 es poden resumir així: sota l'impuls de King, milers de negres van participar en manifestacions públiques, contínuament repetides. Volien anar als barris que tenien prohibits per la llei. Sabien que cada vegada que ho feien corrien el perill d'acabar a la presó, que els apallissessin i de patir l'arbitrarietat dels tribunals sudistes.

“Quan de sobte -comenta King- un home a qui vau humiliar durant anys amb l'amenaça d'un càstig cruel i injust es gira cap a vosaltres i us diu clarament: “Castigueu-me! No m'ho mereixo!” (...). Quan un home us parla així, no sabeu què fer. Us quedeu desconcertats i secretament avergonyits perquè sabeu que val el mateix que vosaltres i que ha sabut treure d'una font misteriosa la força de la seva ànima. I aleshores, el fet d'anar a la presó, en lloc de ser una dissort pel negre, es converteix en un honor”. I prossegueix King: “Els negres no van atacar solament la causa exterior de la seva misèria: la seva revolució els revelà allò que ells mateixos eren. El negre era *algú*. Descobrí el sentit de la seva personalitat i que necessitava alliberar-se *de seguida*. Durant les dues setmanes que van tenir lloc les marxades de protesta, els negres van boicotejar els comerços que pertanyien als blancs, intentant així causar un perjudici econòmic.

Després d'una de les primeres manifestacions, King fou detingut i empresonat. Des de la presó va escriure una llarga carta que ràpidament recorregué tots els Estats Units. Comença així: “Estimats germans en el ministeri”. King opina, en aquest escrit dirigit als responsables de les esglésies, que els negres han de “crear a la societat, per mitjans no violents, la tensió que ajudarà els homes a sortir de les profundes tenebres del prejudici racial per assolir els cims augustos de la comprensió fraterna”. I demana als pastors i als sacerdots: “¿No és la segregació l'expressió existencial d'aquesta tràgica separació que constitueix alhora l'atroç alienació i el terrible pecat de l'home?” Més endavant, King afirma: “Enfront dels clamorosos ultratges que pateixen els negres, he vist els ministres blancs predicar anacronismes en el vell

llenguatge de Canaà. En el cor del combat gegantí que hem emprès per alliberar el país de la injustícia social i econòmica, els he sentit dir: Són problemes socials i l'Evangeli no hi té res a veure, (...). Profundament decebut, he plorat aleshores per la desídia de l'Església. Però sapigau que les meves llàgrimes eren llàgrimes d'amor. Perquè una decepció tan pregona no pot procedir sinó d'un gran amor (...). Sí, per a mi, l'Església representa el cos de Crist. Però, que n'està de ferit aquest cos!" Els vuit responsables religiosos d'Alabama, l'Estat on es troba Birmingham, mai no van respondre la carta de Martin Luther King.

El líder negre sortí de la presó una setmana després. El que va passar els dies següents féu que el moviment negre entrés a la història. No obstant, al principi la situació no tenia res d'optimista. Les manifestacions no violentes havien perdut força mentre King era a la presó. La repressió de Connor havia estat implacable. Cap negre no havia aconseguit d'entrar en un barri reservat als blancs. Les presons eren plenes. Molts negres havien resultat ferits pels ullalets dels gossos policies i per les mànegues d'aigua contra els incendis utilitzades contra els manifestants. La pressió de l'aigua era tan gran que els dolls d'aquestes mànegues fins i tot havien arribat a arrencar l'escorça dels arbres. Connor triomfava. Als negres els envaïa el desànim. Va ser llavors que es va produir el fet inesperat.

Centenars d'escolars es van presentar a les sessions d'entrenament per a l'acció no violenta. Volien participar en les marxes i anar a la presó com els grans. Els nens i els adolescents van aconseguir de convèncer King i els seus amics. ¿No seria capaç de commoure tot el país l'espectacle dels escolars en marxa per conquerir la seva llibertat? El 2 de maig més de mil joves rodejats d'un centenar d'adults es van dirigir en doble columna cap al centre de la ciutat entonant càntics i aplaudint.

Les mànegues d'incendis i els gossos policies van poder més que els manifestants. Aquell dia foren detinguts nou-cents joves. Connor hagué de recórrer als autobusos escolars per portar-los a la presó. Un cop més, triomfava.

Sense esperar més, nous voluntaris es presentaren als companys de King. Al dia següent s'organitzà una nova marxa, no ja amb mil, sinó amb dos mil cinc-cents joves. Als límits del barri blanc, Connor ordenà als manifestants que fessin mitja volta. Com que s'hi van negar, va cridar: "Ells s'ho han buscat!" Aleshores, "davant les desenes de periodistes i reporters de la televisió, els bombers van posar les seves mangueres d'aigua en acció: amb un crepitant d'armes automàtiques, l'aigua a pressió arribava als nens i als adults abatent-los, arrencant-los la roba, llençant-los contra les parets dels edificis, tirant-los per terra ensangonats". Després Connor va deixar anar els gossos, que ensenyaven els ullalets. Nens i adults van fugir a refugiar-se en una església: "Mireu com corren aquests negres", es burlava Connor. El seu cinisme era tan gran que no s'adonava que el malestar entre els bombers i els policies anava creixent.

Els reportatges i les fotografies d'aquella jornada d'horror a Birmingham ocupaven el dia següent la primera pàgina dels diaris americans i de molts d'estrangers. Un vent de vergonya s'estenia pels Estats Units. ¿Podem pretendre de viure en un país democràtic i tolerar encara la segregació?, es demanaven en aquell moment molts americans.

El diumenge següent, 5 de maig, va sortir una tercera manifestació, aquesta vegada amb tres mil participants. Si bé esperaven les brutalitats de la policia, els manifestants seguien cantant himnes i càntics a l'amor, a la justícia i a la llibertat. Connor havia declarat poc abans d'aquesta

manifestació: “ Matxucaré aquests dimonis, fills de gossa. Això és el que faré!”

Els manifestants s'apropaven al barri prohibit. Connor els amenaçà. Van seguir avançant. Un líder negre, Billups, cridà als policies: “No retrocedirem. No hem fet res dolent. Tot el que demanem és la nostra llibertat... Què sentiu vosaltres en actuar com actueu? (...). Deixeu anar els vostres gossos. Copegeu-nos. No retrocedirem”. Aleshores Connor es girà cap als seus homes i cridà: “Al dimoni, connecteu les mànegues d'aigua!” Tots restaren quiets. Alguns manifestants havien posat un genoll a terra i resaven. Boig de ràbia, Connor repetí l'ordre d'obrir les mànegues d'incendis. Cap dels seus homes no es mogué. Els manifestants reemprengueren la seva marxa. Aleshores els bombers van baixar dels seus cotxes; alguns s'havien tret el casc donant a entendre que es negaven a obeir; molts ploraven. Els policies amb els seus gossos retrocediren i van deixar passar la multitud. “Allà vaig veure -diu King- tota la dignitat i la *força* de la no violència”.

Tots van entrar al barri prohibit. No es va produir cap disturbi. Uns dies després, a Birmingham es posaren en marxa les negociacions per derogar diverses lleis segregacionistes. Les violències policials havien estat condemnades sense apel·lació pel tribunal de l'opinió pública, i l'economia de Birmingham havia sofert massa perquè el desastre es pogués perpetuar.

L'estratègia de l'acció no violenta que s'utilitzà a Birmingham fou desculpabilitzant en diversos aspectes. En primer lloc, els negres deixaren de tenir por dels blancs. A més, els manifestants no havien mostrat cap mena d'odi contra els policies, incloent el moment en què els portaven a la presó: tots hi volien anar! La seva estada a la presó -i enlloc aquesta estada resulta agradable- era per ells un honor, no un càstig, com s'imaginaven els policies i els jutges.

Les marxes de protesta foren igualment desculpabilitzants per als policies i els bombers. Davant la violència que sofrien de part de les forces de l'ordre, els negres no tenien als seus llavis més que cants que parlaven de fraternitat i de llibertat. L'única violència mostrada pels negres durant quinze dies de protesta fou haver llençat un objecte de guix contra la policia des d'un edifici.

Si durant la darrera marxa els bombers i després els policies es van negar a obeir les ordres de Connor, cal cercar la raó en la consciència d'aquests homes. És cert que van tardar a fer justícia als negres, però van acabar fent-la, perquè les condicions en què els havien posat els manifestants durant dues setmanes ho van fer possible. Els negres actuaven sense esperit de venjança; no exigien als policies el pagament de cap deute...

Però seria fallaç d'imaginar que l'acció no violenta consisteix a perdonar. Hom oblidaria que el seu primer moment és el del conflicte i la lluita. Quan Jesús trobà la samaritana, desobeí les conveniències socials. Quan es va invitar a casa de Zaqueu, escandalitzà a tothom. Quan els negres de Birmingham invitaven els blancs a la reconciliació, no era abans del temps de la lluita, sinó durant les seves marxes de protesta. En una acció no violenta, l'adversari no és algú davant qui hom ha d'ajupir el cap, sinó un creador de justícia i llibertat que cal suscitar.⁶

⁶ Pres de François VAILLANT, *La no violencia en el evangelio*, pp. 84-92. Ed. Sal Terrae 1993.

4. DES DEL CAOS INTERIOR FINS A LA FE

FRAGMENTS DE CARTES

Carmen

Mentre abans em sentia amb dret a fer tot allò que m'abellís, ara em sento com si no en tingués cap i no vull molestar els altres amb tot el que es refereix a mi, perquè si hi ha altres coses en joc, molestar no em fa res; és més: encara que sé, com tu, que sovint sóc injusta, he començat a no fer-ne cas si es tracta del sofriment, de la vida d'altres, i així i tot no deixa de sorprendre'm l'acollida i l'afecte que alguns m'ofereixen...

Necessito entrar cada vegada amb més urgència a la seva vida, m'espanta pensar que tot quedi en llibres bonics, forts sentiments, paraules... tant que he tardat a sentir-me dins de l'església i ara m'agradaria romandre fora!

Creus que és possible ser cristià a Europa? Sí, sé que sí, però a mi em resulta massa difícil, em dol la meva incoherència...

* * *

Mira: als 22 anys vaig haver de fugir d'Espanya per motius polítics. Vaig marxar amb cent pessetes a la butxaca i sense l'ajut dels qui fins aquell moment havien estat camarades. Vaig fugir i, en qualsevol cas, vaig fer les coses bastant malament.

Durant algun temps els meus pares van pensar que potser m'havia mort. A França vaig aprendre a viure enmig del carrer, sense feina, sense diners. La primera vegada que vaig haver de dormir a Marsella -i com ho recordo!- sola, en una vella casa abandonada al barri xinès, amb uns diaris a tall d'abric... alguna cosa començà a trencar-se dintre meu. Vaig passar molt de fred, no ho podia suportar, vaig sortir de la casa i vaig començar a caminar per aquells carrers... pinxos, prostitutes, lladres... es van portar bé, em van fer prendre alguna cosa calenta, van cercar un lloc on pogués menjar quelcom. Ja abans a Espanya, per por de la policia i plena d'inconsciència, havia viscut i dormit al carrer amb gent d'aquest estil, demanant almoïna, robant... però per poc temps, de seguida vaig marxar cap a França. Vaig aprendre molt d'aquella gent i d'altres que vaig conèixer més tard; entre altres coses vaig aprendre que només el pobre sap donar, perquè només ell sap rebre, i com que no té res no pot donar coses, sinó ell mateix. Vaig conèixer també la joia de la gratuïtat, una nova forma de compartir.

Per això em molesta que diguin -referint-se a mi- coses com: “treballa amb marginats”, o “és dedica a acollir gent a casa seva”, perquè, a més de no ser exactament així, no acabo d'entendre que entre cristians se separi d'aquesta manera vida-fe...

* * *

Mai no em vaig relacionar -ni tan sols de petita- amb l'església ni amb la religió, sinó amb aquella gent del 68 de qui parles a vegades, gent que vam cercar fins a destrossar-nos... alguns

ens vam trencar... Ara que he pogut recuperar la meua vida amb alegria, m'agrada, m'agraden aquests 37 anys viscuts densament dia a dia, amb odi i amb amor, però *viscuts*...

Saps una cosa? Em vaig rompre, vaig caure absolutament destrossada: només ràbia, odi, desesperació; vaig pensar que l'infern existia, perquè jo hi era; vaig pensar que tocava els límits del dolor, però sempre és possible d'anar més enllà. De sobte -i a poc a poc- vaig anar sortint, em vaig veure literalment treia d'aquell pou tan negre i tan profund, es va anar fent la llum.

El primer capellà que aleshores vaig conèixer -un frare franciscà a qui em sento realment agraïda- s'entestà a demostrar-me el meu pecat. Si no hagués estat tan destrossada crec que hauria fet grans riallades, perquè aquell home només coneixia una part molt petita de la meua vida -la millor- i a ell li semblava absolutament escandalosa; per ells jo era Maria Magdalena, i no sé quantes confessions de sant Agustí em regalaren... però, fins i tot destrossada, no podia rebutjar tota la meua vida: enmig del dolor hi havia bellesa, amics amb qui havia compartit por, rialles, fam... amor, lluita i esperança. Veia, això sí, i aterrida, tot el sofriment provocat, tota la violència que havia estat capaç de desfermar.

Ara, recuperada aquesta vida des d'un altre lloc, tot sembla encaixar i puc somriure, però creu-me, foren anys durs d'anar cercant una mica de llum tot tentejant...

Estava cansada de donar-me bufetades amb la vida, tenia por del meu orgull, no havia tingut tampoc una educació religiosa, tan sols la meua experiència de sentir-me salvada, cridada a ser, i tot per mi era nou, i quan dic nou vull dir nou: nova la missa... ¡fins i tot vaig haver de demanar com es resava!...

* * *

Una cosa m'incordiava nit i dia: hi havia tant dolor al món, tant de sofriment...

Un home crucificat s'alçava davant meu. Aquell crucificat em destrossava, aquell home penjat de la creu enmig del món, tants homes, tantes dones, tants nens... tant dolor, tanta injustícia...

Podia estar equivocada, era absurd creure l'evangeli tan al peu de la lletra; casualment caigué a les meves mans el meu primer llibre de teologia (...). Jesús em fascinà, em va fer mal, m'omplí de joia, vaig plorar i saltar d'alegria; era cert: hi havia un altre camí a intentar.

Miro el món i veig un dolor tan gran, una injustícia tan enorme... i, malgrat tot, des de fa un temps, dintre meu hi ha com una llumeta que sempre hi és. Perquè en aquests moments que no veig res, no entenc res i només sóc un sofriment atroç que a vegades voldria no viure, fins i tot en aquesta situació hi roman aquesta llumeta i alguna cosa que m'estira cap endavant, encara que jo no sàpiga ben bé per on va aquest camí.

Una cosa he après, i és a confiar plenament en allò que tu en deies la força dèbil de l'amor, i a no esperar -per molt que ho desitgi- canvis grans i aparatosos, sinó anar descobrint enmig de tant de sofriment signes d'esperança, que hi són, per aquell que es posi de ple en la recerca i construcció d'un món més just. I em sembla que únicament aquí, enmig de la vida, s'hi veuen aquests signes...

* * *

Però ¿per què no hauria de ser possible de ser cristià aquí, ser solidari aquí, tan sols *ser persona* aquí? ¿És que no és necessari respondre a tant de sofriment des d'aquí, des d'on es crea i s'aprofita i es viu a costa d'aquest sofriment? Ho serà, com dius, demanant perdó i agraint l'existència de tots aquests germans que moren cada dia i que, certament, sostenen la nostra vida. Però no és això només: em cau la cara de vergonya davant de tant de dolor aliè.

Per això busco algú que m'ajudi a no instal·lar-me, algú que m'ajudi a no oblidar tant de sofriment, tanta injustícia per si sóc tan sorda que no escolti, tan cega que no hi vegi...però, és possible no escoltar, no veure? És possible oblidar...?

* * *

Jo també dec molt a la gent d'aquesta església on he trobat allò que ha donat sentit a la meua vida, i et dic que aquells que em sostenen amb tan sols dirigir envers ells un pensament en els meus pitjors moments, són dins de l'església. Suposo que tot això també pesa molt a la meua vida. Tingues en compte que jo mai no vaig ser cristiana i per a mi el primer ha estat l'evangeli: ara sé que això ha estat possible gràcies a l'església. Per a mi hi ha un únic Senyor i una comunitat de germans, si bé alguns ho obliden -o ho oblidem-.

Em sembla que sóc excessivament crítica i, per descomptat, l'evangeli no suposa ser de drete, això em semblaria una blasfèmia. Però tampoc veig la cosa des de l'esquerra (si molt convé et semblaré una mica “facha”), si bé des d'aquí crec que s'hi és més a prop. Però a mi l'evangeli em sembla una altra cosa i així, si la drete - amb la qual realment no em relaciono- em pressuposa no Déu, sinó ídol o diable, és igual: també sóc crítica (encara que d'una altra manera i amb més afecte i amb més dolor) amb l'esquerra.

No és summament bell l'encontre amb el Déu de Jesús? No té alguna cosa nova a dir? No és aquest encontre l'única font del seguiment? No es troba tot integrat en Jesús?

¿No hi ha una oració cristiana que no té per què ser budista o zen...? I això no suposa menyspreu envers els altres, al contrari, però ¿no té el cristià alguna cosa específica a dir, una vida per viure, una vida nova, rebuda contínuament?

5. DES DE L'OPRESSIÓ EN EL TERCER MÓN

AIXÍ EM VA NÈIXER LA CONSCIÈNCIA

Rigoberta Menchú⁷

EL CALZE

Entonces, me llamaron. La comida que me dieron era un poquito de frijol con unas tortillas bien tiesas. Tenían un perro en la casa. Un perro bien gordo, bien lindo, blanco. Cuando vi que la sirvienta sacó la comida del perro. Iban pedazos de carne, arroz, cosas así que comieron los señores. Y a mí me dieron un poquito de frijol y unas tortillas tiesas. A mí eso me dolía mucho, mucho, que el perro habría comido muy bien y que yo no merecía la comida que mereció el perro...

Desde el primer momento le amarraron las manos atrás, y empezaron a empujar a puños culatazos. Caía mi hermano, no podía defender la cara. Inmediatamente, lo que primero empezó a sangrar fue la cara de mi hermanito. Lo llevaron por los montes donde había piedras, troncos de árboles. Caminó como dos kilómetros a puños culatazos, a puños golpes. Cuando ellos lo dejaron, ya no se veía como una persona. Toda la cara la tenía desfigurada por los golpes, de las piedras, de los troncos, de los árboles, mi hermano estaba todo deshecho. Lo sometieron a grandes torturas, golpes, para que él dijera dónde estaban los guerrilleros y dónde estaba su familia. Qué era lo que hacía con la Biblia, porque los curas son guerrilleros. Ellos acusaban inmediatamente la Biblia como un elemento subversivo y acusaban a los curas y a las monjas como guerrilleros. Mi hermano estuvo con muchos cadáveres ya muertos en el hoyo donde no aguantaba el olor de todos los muertos. Había más gentes allí, torturadas. Allí donde estuvo, él había reconocido muchos catequistas que también habían sido secuestrados en otras aldeas y que estaban en pleno sufrimiento como él estaba. Mi hermano estuvo más de dieciséis días en torturas. Había también una mujer. La habían violado y después de violarla, la habían torturado. Inmediatamente mi madre se comunicó a través de otros medios y yo regresé a casa. Tenía mi hermano tres días de desaparecido cuando yo llegué a casa. Más que todo consolando a mi madre, porque sabíamos que los enemigos eran bastante criminales y no podíamos hacer nada, pues. Si íbamos a reclamar, inmediatamente nos secuestraban. Ella fue los primeros días pero la amenazaron y le dijeron que si llegaba por segunda vez, le tocaba lo que a su hijo le estaba tocando. Y ellos dijeron de una vez a mi madre que su hijo estaba en torturas, así es que no se preocupara.

Llegamos allí. Ya había mucha gente desde temprano. Niños, hombres, mujeres, estaban allí. Minutos después, el ejército estaba rodeando a la gente que lo estaba presenciando. Había aparatos, tanquetas, jeeps, había todas las armas.

Entonces mi madre se acerca al camión para ver si reconocía a su hijo. Cada uno de los torturados tenía diferentes golpes en la cara. O sea, llevaban diferentes caras cada uno de ellos. Y mi mamá va reconociendo al hermanito, a su hijo, que allí iba entre todos. Los pusieron en fila. Unos, casi estaban medio muertos o casi estaban en agonía y los otros se veía que sí, los sentían muy, muy bien. El caso de mi hermanito, estaba muy torturado y casi no se

podía parar. Todos los torturados llevaban en común que no tenían uñas, les habían cortado partes de las plantas de los pies. Iban descalzos.

Yo, no sé, cada vez que cuento esto, no puedo aguantar las lágrimas porque para mí es una realidad que no puedo olvidar y tampoco para mí es fácil contarlo. Mi madre estaba llorando. Miraba a su hijo. Mi hermanito casi no nos reconoció. O quizá... Mi madre dice que sí, que todavía le dio una sonrisa, pero yo, ya no vi eso, pues. Eran monstruos. Estaban gordos, gordos, gordos todos. Inflados estaban, todos heridos. Y yo vi, que me acerqué más de ellos, la ropa estaba tiesa. Tiesa del agua que le salía de los cuerpos.

El caso de mi hermanito, estaba cortado en diferentes partes del cuerpo. Estaba rasurado de la cabeza y también cortado de la cabeza. No tenía uñas. No llevaba las plantas de los pies. Los primeros heridos echaban agua de la infección que había tenido el cuerpo. Y el caso de la compañera la mujer que por cierto yo la reconocí. Era de una aldea cercana a nosotros. Le habían rasurado sus partes. No tenía la punta de uno de sus pechos y el otro lo tenía cortado. Mostraba mordidas de dientes en diferentes partes de su cuerpo. Estaba toda mordida la compañera. No tenía orejas. Todos no llevaban parte de la lengua o tenían partida la lengua en partes. Para mí no era posible concentrarme, de ver que pasaba eso. Uno pensaba que son humanos y qué dolor habrían sentido esos cuerpos de llegar hasta un punto irreconocible. Todo el pueblo lloraba, hasta los niños. Yo me quedaba viendo a los niños.

Y decía el capitán, éste no es el último de los castigos, hay más, hay una pena que pasar todavía. Y eso hemos hecho con todos los subversivos que hemos agarrado, pues tienen que morirse a través de puros golpes. Y si eso no les enseña nada, entonces les tocará a ustedes vivir esto. Es que los indios se dejan manejar por los comunistas. Es que los indios, como nadie les ha dicho nada, por eso se van con los comunistas, dijo. Al mismo tiempo quería convencer al pueblo pero lo maltrataba en su discurso. Entonces los pusieron en orden y les echaron gasolina. Y el ejército se encargó de prenderles fuego a cada uno de ellos. Muchos pedían auxilio. Parecía que estaban medio muertos cuando estaban allí colocados, pero cuando empezaron a arder los cuerpos, empezaron a pedir auxilio.

Cuando se acabó el fuego, cuando nadie sabía qué hacer, a veces daba miedo de ver los torturados quemados y a veces daba un ánimo, valor para seguir adelante. Mi madre casi se moría de tanto dolor. Abrazó a su hijo, platicó todavía con el muerto, torturado. Lo besaba y todo, quemado. Yo le decía a mi mamá: vámonos a casa. No podíamos ver... No podíamos seguir viendo a los muertos. No era tanto la cobardía de no verlos, sino que era una cólera. Era algo que no se podía soportar. Entonces, toda la gente prometió darle sepultura cristiana a todos esos torturados y muertos...

Fue secuestrada mi madre y desde los primeros días de sus secuestro fue violada por los altos jefes militares del pueblo. Y quiero anticipar que todos los pasos de las violaciones y las torturas que le dieron a mi madre los tengo en mis manos. No quisiera aclarar muchas cosas porque implica la vida de compañeros que aún trabajan muy bien en su trabajo. Mi madre fue violada por sus secuestradores. Después, la bajaron al campamento, un campamento que se llamaba Chajup que quiere decir abajo del barranco. Después, mi madre estuvo en grandes torturas. Desde el primer día la empezaron a rasurar, a ponerle uniforme y después le decían, si eres un guerrillero, por qué no nos combates aquí. Y mi madre no decía nada. Pedían a mi madre, a través de golpes, decir dónde estábamos nosotros. Y si daba una declaración, la

dejaban libre. Pero mi madre sabía muy bien que lo hacían para torturar a sus demás hijos y que no la dejarían libre. Mi madre no dio ninguna declaración. Ella defendió hasta lo último a cada uno de sus hijos. Y, al tercer día que estaba en torturas le habían cortado las orejas. Le cortaban todo su cuerpo parte por parte. Empezaron con pequeñas torturas, con pequeños golpes para llegar hasta los más grandes golpes. Las primeras torturas que recibió estaban infectadas. Desgraciadamente, le tocaron todos los dolores que a su hijo le tocaron también. La torturaban constantemente. No le dieron de comer por muchos días. Mi madre, de los dolores, con las torturas que tenía en su cuerpo, toda desfigurada, sin comer, empezó a perder el conocimiento, empezó a estar en agonía. La dejaron mucho tiempo y estaba en agonía. Para mí era doloroso aceptar que una madre estaba en torturas y que no sabía nada de los demás de mi familia. Nadie de nosotros se presentó. Mucho menos mis hermanos. Pude tener contacto con uno de mis hermanos y él me dijo que no había que exponer la vida. De todos modos iban a matar a mi madre como también nos iban a matar a nosotros. Esos dolores los teníamos que guardar nosotros como un testimonio de ellos y que ellos nunca se expusieron cuando también les pasaron los grandes sufrimientos. Así fue cómo tuvimos que aceptar que mi madre de todos modos tenía que morir.

Claro, para nosotros, cuando supimos que mi madre estaba en plena agonía, era muy doloroso, pero después, cuando ya estaba muerta, no estábamos contentos, porque ningún ser humano se pondría contento al ver todo esto. Sin embargo, estábamos satisfechos porque sabíamos que el cuerpo de mi madre ya no tenía que sufrir más, porque ya pasó por todas las penas y era lo único que nos quedaba desear que la mataran rápidamente, que ya no estuviera viva.

LA FE

Empecé a viajar por diferentes lados. Consultando todas las cosas. Y, una de las cosas, no es tanto para desestimar, porque también los curas hicieron mucho por nosotros. No es para desvalorizar lo bueno que también nos enseñaron, pero hay muchas cosas que nos enseñaron, a acomodarnos, a adormecernos como pueblo. Por ejemplo, la religión nos decía que era pecado matar. Pero, sin embargo, a nosotros nos están matando. Y nos decían que Dios está allá arriba y que Dios tenía un reino para sus pobres. Eso a mí me había confundido porque yo fui catequista desde niña. Entonces tenía ya muchas ideas en la cabeza...

Nosotros empezamos a estudiar la Biblia como un documento principal. La Biblia tiene muchas relaciones como las relaciones que tenemos nosotros con nuestros antepasados y con los antepasados que también vivieron una vida que es parecida a la nuestra. Lo importante es que nosotros empezamos a integrar esa realidad como nuestra realidad. Así es como empezamos a estudiar la Biblia. No es algo a memorizar, no es algo de hablar o de rezar nada más. Incluso, quitando un poco la imagen que teníamos, como católicos o como cristianos, de que Dios está allá arriba y Dios tiene un reino grande para nosotros los pobres; no estábamos pensando en nuestra realidad como en una realidad que estamos sirviendo. Así es cuando empezamos a estudiar textos principales. Tenemos el caso del “Exodo”, que es algo que hemos estudiado; lo hemos analizado. Se trata mucho de la vida de Moisés que trató de sacar a su pueblo de la opresión, trató de hacer todo intento para que ese pueblo fuera liberado. Nosotros comparábamos al Moisés de aquellos tiempos con los “Moiseses” de ahora, que somos nosotros. Se trata de la vida de un hombre, de la vida de Moisés.

Descubrimos que Dios no está de acuerdo con el sufrimiento que vivimos; que no es el destino que Dios nos ha dado, sino que son los mismos hombres de la tierra quienes nos han dado ese destino de sufrimiento, de pobreza, de miseria, de discriminación. Incluso hasta de la Biblia hemos sacado ideas para perfeccionar nuestras armas populares; que fue la única solución que nos quedó. Yo soy cristiana y participo en la lucha como cristiana. Para mí, como cristiana, hay una cosa. Es la vida de Cristo. Tuvo todo un proceso, donde Cristo fue humilde. Nació en un pequeño rancho, como narra la historia. Fue perseguido y, sin embargo, tuvo que optar por tener un pequeño grupo para que su semilla no se desaparezca. Fueron sus discípulos, fueron sus apóstoles.

El deber de un cristiano es pensar cómo hacer que exista el reino de Dios en la tierra con nuestros hermanos. Sólo existirá el reino cuando todos tengamos qué comer. Cuando nuestros hijos, nuestros hermanos, nuestros padres no se tengan que morir de hambre y de desnutrición.

Claro, muchos curas se llaman cristianos pero defienden sus pequeños intereses. Para no golpear esos pequeños intereses, se aíslan del pueblo. Mucho mejor para nosotros, porque sabemos que no necesitamos un rey que esté en un palacio sino que necesitamos un hermano que esté viviendo con nosotros. Creemos que hay un Dios, pero ese Dios es padre de todos y al mismo tiempo no está de acuerdo cuando uno de sus hijos está muriéndose o es infeliz y que no tenga ni una alegría. Consideramos que cuando empezamos a emplear la Biblia, cuando empezamos a estudiar la Biblia de acuerdo a nuestra realidad fue porque en ella encontramos un documento que nos guía.

A partir de los sucesos de la Embajada de España los cristianos revolucionarios decidieron formar una organización y ponerle el nombre de mi padre⁸: se llama *Cristianos Revolucionarios “Vicente Menchú”*. Los cristianos toman el nombre de mi padre como un héroe nacional de los cristianos, que a pesar de sus duras experiencias, nunca perdió la fe. Nunca confundió lo que es el cielo y lo que es la tierra. Optó por luchar con un pueblo, un pueblo que necesita desde su fe denunciar todos los secretos de los riesgos y de la explotación. Luchó en contra de eso como cristiano.

Entonces yo opté por mi reflexión cristiana, por los *Cristianos Revolucionarios “Vicente Menchú”*. No es porque sea el nombre de mi padre, sino porque es la tarea que me corresponde como cristiana, trabajar con las masas. Mi tarea es la formación cristiana de los compañeros cristianos que a partir de su fe están en la organización. Es un poco lo que yo narraba anteriormente, que yo fui catequista. Entonces, mi trabajo es igual que ser catequista, sólo que soy una catequista que sabe caminar sobre la tierra y no una catequista que piensa en el reino de Dios sólo para después de la muerte. Y así es como yo, con toda mi experiencia, con todo lo que he visto, con tantos dolores y sufrimientos que he padecido, aprendí a saber cuál es el papel de un cristiano en la lucha y cuál es el papel de un cristiano en la tierra. Llegábamos a grandes conclusiones con los compañeros. Reflexionando la Biblia. Hemos encontrado que la Biblia se ha utilizado como un medio para acomodarse y no para llevar la luz al pueblo pobre. El trabajo de los cristianos revolucionarios es, más que todo, la condena, la denuncia de las injusticias que se cometen con el pueblo. El movimiento no es clandestino. Es secreto porque somos masas y no podemos escondernos completamente.

⁸ El pare de la Rigoberta va morir durant la tancada de camperols a l'Ambaixada d'Espanya a Guatemala, el 1980.

ELS PREUS

En México me encontré con unas personas que nos habían ayudado desde Europa; antes, cuando estaban mis padres. Nos encontraron las mismas personas. Nos ofrecieron ayuda para que nosotros viniéramos a vivir a Europa. Ellos decían que no era posible que un ser humano pudiera aguantar tanto. Y los señores de buen corazón, nos decían que, vámonos allá. Allá les vamos a dar una casa, les vamos a dar todo lo que quieran. Incluso habrá oportunidad para que tus hermanitas estudien. Yo no podía decidir por mis hermanitas, ya que consideraba que eran mujeres capaces de opinar y de pensar por su vida solas. Entonces, hablaron con mis hermanitas e inmediatamente ellas rechazaron la proposición que nos hacían. Que si querían ayudarnos, que nos mandaran la ayuda, pero no para nosotros, para todos los huérfanos que se han quedado. Entonces los señores no entendían por qué a pesar de todo lo que nos ha pasado, queremos vivir todavía en Guatemala. A pesar de todos los riesgos que tenemos.

Entonces, cuando empecé con mi convicción revolucionaria, tuve que definir dos cosas: la lucha o el novio. Hacía grandes conclusiones porque yo quería al compañero y yo veía los sacrificios de él por mí. Era un noviazgo ya más abierto que el que hacen mis gentes a través de mi cultura. Entonces, llegó un momento en que yo estaba entre dos cosas, o él u optar por la lucha de mi pueblo. Y llegué a eso, pues, que tuve que dejar al novio con dolor, y sentimientos, pero yo decía que tenía mucho que hacer por mi pueblo y no necesitaba una casa bonita mientras que mi pueblo vivía en condiciones de horror como en las que yo nací y crecí. Así es cuando yo me separé por un lado y él por otro.

En estos momentos no me sentiría feliz de buscar un compañero y entregarme a él, mientras que muchos del pueblo no tratan de buscar su alegría personal, sino que no tienen ni un momento de reposo. Esto me da mucho que pensar. Y, como decía, yo soy humana y soy una mujer y no puedo decir que yo rechazo al matrimonio, pero mi tarea principal, pienso que es primero mi pueblo y después mi alegría personal. Podría decir que muchos compañeros se han entregado en la lucha, sin límite, sin buscar su alegría personal. Porque he conocido muchos amigos en la lucha que me respetan tal como soy, como soy mujer. Compañeros que tienen ratos amargos, tienen penas, tienen preocupaciones y, sin embargo, están en la lucha y siguen adelante. Y podría decir que quizá renuncio a eso por mi dura experiencia que tengo, de haber visto muchos amigos caídos en la lucha. Eso a mí me da no sólo miedo sino pánico porque yo, una mujer viuda no quisiera ser, y una madre torturada, no quisiera ser tampoco.

LA LLUITA

Mi tarea es más que todo de transportar papeles al interior, o adentro de la ciudad y organizar a la gente al mismo tiempo practicando con ellos la luz del evangelio. Yo no soy dueña de mi vida, he decidido ofrecerla a una causa. Me pueden matar en cualquier momento pero que sea en una tarea donde yo sé que mi sangre no será algo vano sino que será un ejemplo más para los compañeros. El mundo en que vivo es tan criminal, tan sanguinario, que de un momento al otro me la quita. Por eso, como única alternativa, lo que me queda es la lucha, la violencia justa, así lo he aprendido en la Biblia. Eso traté de hacerle comprender a una compañera marxista que me decía que cómo quería hacer la revolución siendo cristiana. Yo le dije que toda la verdad no estaba en la Biblia, pero que tampoco en el marxismo estaba toda la verdad.

Yo sé que mi fe cristiana nadie me la va a quitar. Ni el régimen, ni el miedo, ni las armas. Y

eso es lo que tengo que enseñar también a mi gente. Que juntos podemos hacer la Iglesia popular, lo que verdaderamente es una iglesia, no como jerarquía, no como edificio, sino que es un cambio para nosotras las personas.⁹

⁹ Pres de E. BURGOS, *Me llamo Rigoberta Menchú, y así me nació la conciencia*, pp. 118-259 (extractes). Editorial Seix Barral, 1992. Subtítols de *Cristianisme i Justícia*.

6. DES DE LA SIDA

TESTIMONI D'UN AFECTAT DE SIDA

Joan Ferrer i Sisquella¹⁰

M'agradaria que visquéssim tots plegats aquestes paraules, aquests minuts, com a germans que som, com a germans que estem aplegats al voltant de la taula del Pare. I així un dels germans, com quan s'està en família, us parla de les seves coses, del que està vivint i de com ho està vivint.

Una sacsejada interior

Jo sóc en Joan, i un bon dia... (crec que se'n pot dir un bon dia, perquè tot allò que va començar aquell dia i el que ha anat arribant després ha estat prou bo); bé, aquell bon dia vaig començar a trobar-me malament. Febres molt altes i tot un ventall d'anomalies que em varen dur a ser ingressat en un hospital. Després d'uns quants dies allà dins i de fer-me força coses, em van confirmar el que potser ja em temia. Vaig saber que tenia la sida.

Això, com podeu imaginar, em va provocar una sacsejada interior molt forta, molt important. Jo crec que quan saps una cosa així, és com si et morissis. La teva vida -almenys la que has dut fins aquell moment- s'acaba i, en tot cas, en comença una altra de nova, amb horitzons nous, escala de valors completament diferent. Potser la nova vida serà més curta o més llarga, millor o pitjor, però serà una vida nova.

Un retrobament preciós

A mi, aquesta sacsejada interior que us deia em va portar a fer, entremig de moltes altres coses, un retrobament preciós amb la religió, amb l'Església. Crec que no puc parlar d'un retrobament amb Déu perquè Déu sempre l'havia sentit a prop: al costat, a dins; no ho sé, però a prop. De la religió, però, de la pràctica, me'n vaig apartar. Potser perquè, per les meves circumstàncies personals, creia que no tenia un lloc dins l'Església o perquè m'hi sentia incomprès. El cert és que m'hi vaig girar d'esquena. Però es veu que Déu va voler que em tornés a girar, que m'hi posés de cara i em va tocar a l'esquena suaument amb un dit.

És clar, com que Déu és tan gran, només movent un dit et pot fer molt, molt de mal. Que quedi ben clar també que, si te l'escoltes, si estàs atent al que et vol dir, si parles amb ell i li preguntes què vol de tu amb tot això que et passa, segur que trobaràs que també et pot fer molt, molt de bé. D'altra banda, seria molt difícil d'imaginar un Pare que t'estima com ell ens estima que faci mal a un dels seus fills, gratuïtament.

Molt a poc a poc, vaig aprendre que podia utilitzar la meva circumstància, la meva malaltia, com a eina de treball, de creixement, i que, curiosament, podia arribar a ser feliç, fins i tot potser més feliç que abans.

Escoltant el seu interior, hom pot créixer

I és precisament això el que m'agradaria de fer-vos ben patent ara, i dir-vos que, si hi ha algú amb una circumstància igual o semblant (hi ha tantes malalties que et situen ben a prop de la mort, sembla fins i tot que la pots tocar allargant una mà); doncs bé, que, qualsevol que passi per una cosa així o que tingui un ésser estimat a prop i amb aquestes circumstàncies, que tingui en compte i ben present que, escoltant el seu interior, buscant el que Déu li vol dir, s'adonarà que pot créixer, que pot madurar extraordinàriament.

Sobretot, no caiguem mai en la temptació de dir: “si Déu existeix, si Déu és bo, si Déu m'estima, per què permet aquestes coses?”

Es pot, jo he pogut, es pot!

Us ho diré amb un exemple: és com quan anem d'excursió, i el company més gran, potser el més experimentat, va al davant de tota la colla i grimpant, arrapant-se a les roques, s'enfila per una canal la qual a tots els qui el segueixen sembla quasi impossible de pujar. A ell també li sembla que no podrà. Ho va provant, busca ben bé on posar el peu, s'assegura amb les mans i, tot d'una es gira i diu als altres: “Sí, sí, pugeu perquè es pot, es pot”

Jo només us puc dir això: es pot, jo he pogut, ES POT!

La mort, un pas vers el pare

Quan vaig poder superar tots aquells problemes inicials que no van ser pocs i em vaig anar trobant bé, vaig anar constatant tota aquesta vida nova. Vaig veure que la mort ja no em feia tanta por o respecte, sinó que em quedava molt clara com un pas vers el Pare, i que això no podia ser sinó un esclat de felicitat. Vaig adonar-me també, però, que em continuaven fent molta por -potser ara encara més perquè ja ho coneixia- estar malalt, els hospitals, l'ensorrament físic, sentir-me sol. Quan pateixes, sempre et sents molt sol... Sents aquella sensació que els qui estan a prop no aconsegueixen acabar d'arribar fins a tu, com si entremig hi hagués un vidre. Per la teva banda sembla que ningú no entén el que tu sents. Potser és per això que aleshores comuniques tan bé i tan fàcilment amb Déu.

En descobrir que et continua fent por el sofriment físic i moral, et fas conscient dels qui pateixen a prop teu. Sobretot d'aquells qui, a més d'estar malalts, estan marginats. Jo tinc un munt d'amics, de persones al voltant, que m'estimen, que sé que no em deixaran mai. Molts dels marginats, sobretot els que vénen del món de la droga, estan completament deslligats de les seves famílies, fins i tot de les seves mares.

No doneu mai l'esquena a aquests germans

Mirem, doncs, d'estar atents i desperts i no donar mai l'esquena a aquests germans. Ells estan fent una experiència de Déu molt important, potser sense adonar-se'n, però la fan, i sobretot, ens donen l'oportunitat d'escoltar-los, d'escoltar la seva veu, que no és sino la veu de Crist. I, escoltant el que ens diuen, també farem nosaltres la nostra pròpia experiència de Déu.

Ja sé que de vegades és difícil, ja que aquest germà no cal pas que sigui una persona d'aspecte

terrible; sols que no segueixi les nostres pautes habituals de vestir, de parlar, ja ens fa sentir una prevenció.

Un fet que em fa vergonya d'explicar

Mireu, voldria explicar-vos un cas que em va succeir fa ben pocs dies. És una cosa que em fa força vergonya d'explicar, però ja que estem en família...

Anava, al matí, caminant cap a la meva feina i, mentre m'esperava per creuar una travessia de l'eixampla, vaig veure a prop meu un home cec. El seu aspecte no era gens agradable: duia barba d'alguns dies, la seva indumentària era prou descurada i gens neta, parlava tot sol i feia uns gestos prou estranys. Jo vaig dir-me: potser aquest home vol travessar i no pot, l'hauries d'ajudar. Però també vaig dir-me: sembla que no hi sigui tot o que vagi begut. Si li dius alguna cosa, se t'enganxarà i no te'l podràs treure del damunt. Mentre jo feia aquestes reflexions, se li va acostar una velleta (d'aquelles velletes petites i primetes que sembla que no puguin fer res i després t'adones que ho poden fer quasi tot). Li va preguntar si volia travessar i l'home li va dir que sí, que acabava de sortir del metro i que s'havia desorientat i no sabia a quina vorera era.

La velleta li va explicar on es trobava, el va agafar pel braç i van travessar el carrer. Van passar pel meu costat parlant amb força naturalitat. L'home ni estava malament del cap ni anava begut. Jo em vaig sentir ple d'una gran vergonya, i no pas perquè ningú s'hagués adonat del que havia passat. La gent passava pel meu voltant, amunt i avall, sense veure'm. Però a mi m'omplia de vergonya la mirada de Déu que sentia damunt meu.

Jo, al matí, després de llevar-me, m'havia assegut una estoneta a parlar amb el Pare i li havia demanat: Senyor, ajudeu-me a alegrar tots aquells que tingui a prop avui, no permeteu que entristeixi ningú dels qui se m'acostin, ajudeu-me a fer arribar a tothom el vostre Amor...

I surto al carrer, Crist se m'acosta i jo m'aparto perquè decideixo que va borratxo.

No vulgueu sentir mai aquesta vergonya que jo vaig portar al damunt meu durant hores i, fins i tot, dies.

L'amor del pare que ens coneix

Sort que pel damunt de la meva vergonya i de les meves mancances vaig trobar l'amor del Pare que coneix tan bé les nostres febleses, les nostres misèries, la nostra petitesa. Aquest Pare que tant ens estima i que, per tant, sempre ens perdona.

Mirem de tenir sempre aquesta plena consciència de ser estimats i, com a conseqüència, de ser perdonats. Potser aleshores ens serà més fàcil estimar i perdonar els altres.

Fem arribar aquest amor a tothom; Error! No se encuentra el origen de la referencia.

Quan d'aquí uns minuts tinguem la sort d'acostar-nos a rebre el cos de Crist, és a dir, tor l'Amor, mirem de fer-ho amb aquesta plena consciència de ser estimats, de ser perdonats. Són

aquells moments tan especials, recordeu? Quan queda la porta del sagrari oberta i sembla que hi ha una llum més clara, com un polsim daurat que ho envolta tot, sembla que l'Amor es pugui palpar, que es pugui agafar amb les mans. Apleguem-ne, doncs, tant com puguem, però... no siguem avars. Fem-ne arribar a tothom.

Fem com en aquell miracle tan bonic dels pans i dels peixos. Sempre he pensat que aquest miracle va ser fruit de la generositat. Si Jesús i els seus s'haguessin quedat aquells pocs pans i aquells pocs peixos, probablement no haurien arribat a mitigar la gana ni el cansament d'aquella gent. Però Jesús, amb aquella senzillesa i aquella dolçor, amb aquella discreció amb què feia els grans miracles, va fer seure tothom a l'herba, prengué aquelles poques coses, en donà gràcies al Pare i començà a repartir... i en va arribar per a tothom. Per a tota aquella multitud que el seguia. I, del que va sobrar, encara en varen omplir uns quants coves.

Fem-ho així nosaltres avui. Quan sortim per les places i els carrers del món, com diu la cançó, fem arribar aquest AMOR a tothom: als amics, als coneguts, als familiars, a aquells que més estimem, a aquells que més ens estimen. Però, sobretot, fem-lo arribar a aquells que no estimem i als quals potser ningú mai no ha estimat, a aquells qui naturalment no ens estimen. Són aquests els qui més ho necessiten, els qui més ho agrairan, els qui més amor ens tornaran. I per a col·locar allò que ens tornaran, us ho ben asseguro, no trobarem prou coves.

I tot això... tot,
com tot el que existeix,
com tot el que vivim,
des de la més petita i meravellosa formiga a la més terrible i sofisticada de les guerres,
des de la més petita flor a la més cruel de les malalties, tot...
tot serà a la glòria del Pare, del Fill i del Sant Esperit.

7. DES DELS “SENSE SOSTRE”

VIDA I MORT AL CARRER

ARRELS (Barcelona)

Arrels és un dels Grups de Servei de la Fundació St. Pere Claver. Com a tal ofereix un acompanyament personalitzat a les persones en situació de “Sense Sostre”, entenent no solament la manca de sostre físic, sinó la manca d'altres sostres: desestructuració en diferents graus, desvinculació personal, carències socials, laborals, de salut física, etc. Aquestes persones passen, dia a dia, a engruixir aquest “quart món” a la nostra ciutat.

Aquest acompanyament consisteix tant en estimular la motivació personal per la recuperació i el posterior procés fins assolir un nivell d'equilibri, diferent en cada cas, com en acompanyar altres processos en els que solament ha estat factible que acceptin el contacte que s'els ofereix i no sembla possible cap altre cosa.

El treball es realitza bàsicament amb la participació de voluntariat, amb la doble funció de contacte i atenció directa amb els acollits. Des del seu inici, el 1987, Arrels ha anat ampliant les seves activitats, fins l'actualitat, en què treballa en quatre àmbits: Centre Obert, Refugi, Treball de Carrer i Treball en Hospitals.

UNA EXPERIÈNCIA DE VOLUNTARIAT

Josep Mª Agustí

La població de persones que anomenem “Sense Sostre” és molt variada en edat, salut, nacionalitat i deteriorament mental. Des d'Arrels és impossible de voler abastar tothom, tot reduint a un únic esquema vides tan diferents. Però si ens limitem a allò que sol ser la població que de forma més natural podem ajudar des d'Arrels, sí que podem indicar diferents etapes o situacions en què es troben les persones que anem visitant. En aquestes ratlles, però no farem cap reflexió sobre les causes socials o polítiques, ni sobre la manca de recursos que pateixen aquestes persones que viuen al carrer.

Quan ens dirigim per primera vegada a algú de qui no en sabem la història, és molt possible que ens negui el seu estat de trencament i despar. Ens dirà que està esperant un amic, que té un o més pisos de propietat però han sorgit problemes amb l'herència, o bé que es troba al carrer només per uns dies, ja que no vol malgastar els primers diners de la feina pagant un llit. Probablement la realitat sigui molt diferent, però li hem de respectar aquesta **etapa de negació**, quan encara no té força per reconèixer i acceptar la seva situació de trobar-se al carrer. Sense més investigacions, li hauríem de fer arribar el missatge que quan estigui preparat i ens ho vulgui dir, serem allà i no ens espantarem ni fugirem corrents, sinó que l'apreciarem igual i estarem al seu costat.

Sorprén de vegades que ens rebin de mal humor, enrabiats, critican els qui fem aquesta feina, pressuposant que gràcies a ells aquells qui els visitem cobrem un bon sou, dient-nos que els deixem tranquils... Hauríem de fer sovint l'intent de posar-nos a la seva pell. Aquesta situació

de solitud i rebuig en què es troben, han de percebre-la necessàriament con indignant i injusta. És normal que hom senti ràbia i manifesti la seva irritació contra els qui tenen poder, contra els altres, contra Déu, contra un mateix... Anomenem aquesta reacció **etapa de ràbia, d'ira**. Davant d'una tal explosió de disgust i de ressentiment, és lògic que el voluntari cregui que és millor no acostar-s'hi mai més. Però val la pena d'intenta-ho un altre dia. Cal comprendre que sota d'aquells insults no hi ha cap atac personal; són una manifestació del seu astorament interior. Hi ha el perill que tothom passi sempre de llarg d'un home o d'una dona així, i és molt probable que aquesta persona sigui la que es troba més sola de totes les que trobem. Probablement aquests voluntaris són les úniques persones a les qui es pot queixar.

De vegades aquesta fase d'ira, de ràbia i de rebuig de tot acaba amb una mena d'**etapa de pacte**: Et vindrem a veure, però a l'hora que tu vulguis. No et donarem diners, però et portarem el tabac que a tu t'agrada. Si vens al Centre Obert agafarem un taxi i no cladrà que et dutxis.

Una fase per la que tots han passat, per molt endurits que els hagi fet la vida al carrer, és la fase de depressió. Encara que molts no ho manifestin, els envaeix un sentiment de fracàs. Saben que no han respost a moltes esperances -les seves, les dels seus pares, potser les dels seus fills- i ara ho han perdut tot, ningú ja no espera d'ells. No compten per a res. Quan no hi siguin, tot seguirà igual, ningú no els recordarà ni els trobarà a faltar. Aquest és una llarg camí de tristesa, és una experiència de mort, és la que anomenen **etapa de depressió**. Probablement l'afany d'anestesià aquest dolor, d'ofegar-lo en l'inconscient, explica la caiguda i enfonsament en l'alcohol de la quasi totalitat d'aquests exclosos de la societat. És clar que l'actuació del voluntari no es pot reduir a portar-li un entrepà o bé una manta, ni tan sols a intentar trobar-li un llit en una pensió. Aquestes ferides tan fonderes necessitaran molt de temps per cicatritzar. De vegades es tractarà més d'una companya silenciosa però freqüent, que no pas de molts consells. Naturalment, tot acompanyament a "urgències" i tota ajuda per refer els "papers" manifestaran que nosaltres encara creiem en ell, encara hi tenim esperança. Si alguna vegada s'esdevé per motius inexplicables que es tanquin les ferides i torni a creure en la possibilitat de la seva vida, ens semblarà que estem presenciant un miracle, perquè aquell home o aquella dona serà capaç d'aixecar-se i caminar amb fermesa, i de deixar-se ajudar.

Però potser la major part de les persones que fa anys que viuen al carrer sembla que hagin assolit una **etapa d'acceptació**. Es queixen, es lamenten, però aparenten viure resignats a la seva sort. No és fàcil que acceptin altres propostes: anar al Refugi, refer els documents per tenir dret a una paga, per accedir a una pensió. És freqüent que pesin negativament experiències frustrades en algun Centre Social, o potser en Albergos públics. Caldrà entendre el perquè d'aquesta reacció, i com és en bona part una actitud de defensa. Potser l'única possibilitat que tenim és la de mantenir la relació, la d'enfortir una apreciació sincer i d'amistat. Al cap d'un temps veuran que no cal defensar-se d'aquells amb qui parlen amb gust, perquè no vénen a buscar ni a exigir-ne res. Potser quan la salut ja no l'acompanyi, acceptarà d'anar a cuidar-se a un hospital. I si la seva salut es refà, ja no tindrà més ganes de seguir a la intempèrie del carrer.

De tots els que hem conegut en aquest tres anys i mig, més de 20 ja han mort. Alguns al Refugi de nit, altres a l'Hospital del Mar o al Clínic, tres al mateix carrer on vivien. D'altres han desaparegut sense deixar-ne rastre. Però el troç de camí que hem pogut fer amb ells ens ensenya que les etapes que han trobat a la seva vida són les etapes prèvies a tota mort:

Negació, ira, pacte, depressió, acceptació. Hom estaria temptat de dir que la vida que viu la gent del carrer és un bon ensenyament, una llarga preparació per a morir. El voluntari de carrer hauria d'agrair aquest aprenentatge, i amb humilitat ser capaç d'oferir-los la possibilitat de recuperar la vida. Potser sigui aquest el misteri més profund al que ens apropem, aquell que Pau experimentava quan escrivia als seus amics de Corint:

“Perquè nosaltres, tot i que vivim, contínuament som portats a la mort per causa de Jesús.

De manera que la mort actúa en nosaltres, i la vida en vosaltres”

VAN TRUCAR A LA PORTA...

Aquestes són les vivències de persones que un dia van trucar a la porta de Arrels. Avui han volgut aprofitar l'oportunitat d'escriure a Arrels informa, expressant públicament allò que porten molt endins.

La convivència, lloc d'encontre amb un mateix

Em dic Arturo. Tinc 70 anys i en fa aproximadament 20 que, per problemes familiars i defectes del meu caràcter, vaig perdre feina, família i economia. Per tal d'oblidar tots aquests sofriments em vaig dedicar a beure d'una manera desmesurada que em va portar a la ruïna moral, física i psicològica.

¿Per què una persona amb educació, cultura, feina, família, és a dir, amb tot absolutament en aquesta vida, acabà menjant de les sobres de les papereres de la plaça de Catalunya, dormint a les escales dels metros, als bancs de la plaça Catalunya, Goya, Universitat, Castella, etc. brut, sense afaitar, amb horribles males olors, etc.? Però, això sí, amb el meu cartó de vi o ampolla de Magno a la mà per intentar evadir-me de totes les barbaritats que havia comès (o això és el que jo creia).

Un dia, ja fa bastants anys, un company de “borratxera” em va dir que coneixia un centre anomenat *Centre Obert Arrels*. Allà, efectivament, hi vaig trobar, no tan sols aigua per dutxar-me i roba neta per canviar-me, sinó persones que, amb la seva amabilitat, comprensió i afecte em van retornar la confiança i la fe per retrobar-me a mi mateix. Em va costar molt d'acceptar-ho, comprendre-ho i assimilar-ho. L'esmentat Centre no em va proporcionar això només a mi, sinó a molts companys del carrer; un lloc anomenat *refugi* on hi havia menjar per esmorzar i sopar, un sostre sota el qual dormir, una sala on dialogar i, fins i tot, discutir, la qual cosa proporciona el més important en aquesta vida: *la convivència*.

Avui, totalment recuperat i feliç, intento per tots els mitjans viure feliç i tornar a ser el que sempre vaig ser, l'*Arturo*, sense rancors, enveges i, sobretot, *sense alcohol*.

De tot cor dono les gràcies a totes les persones de l'esmentat *Centre Arrels*, Fundació *Sant Pere Claver* que, sense cap mena d'interès i solament per cor, sentiments, humanitat, fe en Déu i ganes de procurar que els pobres, marginats i malalts no estiguin sols, sinó que se sentin veritables éssers humans, visquin i siguin com més feliços millor i el dia que morin, descansin feliços.

Repeteix, gràcies a tots i un favor: continueu desenvolupant aquesta immensa tasca per a tots els fills de Déu.

Arturo

FELIÇ ENCONTRE

Perfil de la vida d'un ex-alcohòlic

Escric aquest petit fragment de la meua atzarosa vida tot esperant que les persones que ho llegeixin, mirin les causes i motius pels quals vaig caure en el precipici de l'addicció a la beguda.

Em dic Pablo i vaig néixer en una ciutat de Múrcia anomenada Cartagena, fill d'una família treballadora i catòlica. Per raó dels meus anys, ja que en tinc 64, la guerra civil espanyola em va agafar quan era un nen.

La meua mare era vídua, sense cap ingrés econòmic, i els meus estudis escolars van ser escassos, ja que les escoles van ser tancades durant la guerra. A la postguerra ho vam passar molt malament: misèria, fam, falta de suport... La meua mare, perquè jo mengés, m'ingressà en un tribunal tutelar de menors.

Quan em vaig fer home vaig venir a Barcelona. Aquí vaig conèixer una noia desencaminada i m'hi vaig casar. He treballat de cambrer, transportista, enllustrador i he portat maletes a l'estació. He fet de tot per poder menjar. Eren anys molt difícils. La meua muller va morir i em vaig quedar sol, sense família, sense fills. Desesperat i depressiu em vaig lliurar a la beguda i la degradació física i humana. Dormia als bancs de les places, al metro, als jardins, a tots els llocs imaginables.

Em vaig fer captaire, pidolaire, sol·licitava una caritat de les bones persones. Fins que un bon dia se'm van acostar dues monges que, amb veu persuasiva, em digueren si volia anar amb elles a un Centre on em duxaria i em donarien roba neta i menjar. El cert és que estava una mica begut, però me n'hi vaig anar amb elles i allà em van duxar, em van donar roba neta i menjar; després em van buscar una pensió per dormir i em van arranjar els papers per a la documentació. Tot això va passar el dia 12 d'octubre de 1989. Des d'aquestencontre, ditxós i meravellós, vaig jurar que deixaria la beguda per sempre. I avui que escric aquestes vivències, dono gràcies a aquestes bones religioses i a tots els components d'aquest centre que, amb la seva tenacitat i ajuda, han fet possible la meua integració a la societat.

Dono les gràcies a tots els voluntaris del *Centre Obert Arrels* i a la *Fundació Sant Pere Claver*, agraint-los i desitjant-los llarga vida i salut en la seva tasca diària en bé dels necessitats i afligits.

Gràcies per llegir-me, amables lector

*Pablo Sánchez Bueno*¹¹

¹¹ Aquest capítol 7, fins aquest punt, ha estat tret d'*Arrels Informa*, n. 25 - desembre 1993

TAMBÉ ELLS ENS EVANGELITZEN

Crec que, des que treballo allà, he conegut més al Déu en qui abans creia. Vaig començar a treballar-hi per un sentiment moralista, per ser millor, perquè em semblava que Déu m'ho demanava i que era “una obligació” (una cosa com anar a Missa). La meva dona i jo vam haver de suportar, no solament un cert rebuig, sinó crítiques de coneguts: uns et deien “jilipollas”, o frustrat, o comunista... o fins i tot es posaven a moralitzar dient-nos que la nostra obligació era dedicar més temps a la família... Al principi no fou fàcil. Fins que un dia, a la Missa del diumenge, van llegir un fragment de l'Evangeli que relatava com els fariseus acusaven Jesús de llençar els dimonis per art de Beelzebul; i Jesús responia: “si llenço els dimonis en nom de Déu, és senyal que el Regne de Déu va arribant a vosaltres”. Aquelles paraules que segurament ja coneixia van canviar la meva manera de veure les coses. Des d'aleshores em sembla que conec millor Déu perquè, encara que Ell és incomprendible, puc palpar alguna cosa del seu Regne, que el reflecteix a Ell. La Missa ara és menys avorrida, perquè la miro com el costat ocult i etern d'allò que passa al Centre Arrels. I el treball al centre d'acollida el visc com una Eucaristia en ple carrer.

Un voluntari

8. DES DE LA FOSCOR QUOTIDIANA D'UNA MARE DE FAMÍLIA

CONFIAR MALGRAT TOT. UNA VIDA FELIÇ

Felisa

Em dic Felisa, vaig néixer en un petit centre miner de la província de Huelva, tinc 58 anys i sóc vídua des de fa gairebé 4 anys. Tinc tres fills (dos nois i una noia) de 33, 31 i 29 anys respectivament. En fer un repàs de la meua vida he de diferenciar dues parts; la primera, des que puc recordar fins que els meus fills arriben a l'adolescència; la segona, la resta fins avui.

La primera etapa de la meua vida fou estupenda; vaig ser primer una nena i després una noia feliç, vaig tenir uns pares meravellosos i, a pesar d'haver viscut la postguerra, no em va faltar res del necessari, gràcies a Déu, perquè el meu pare era perit de mines, sempre va tenir feina i jo vaig tenir l'oportunitat de rebre una educació bastant acceptable si tenim en compte l'època i el lloc on vivíem.

Als 19 anys vaig conèixer a qui després va ser el meu marit i la meua vida al seu costat va transcórrer feliç, amb els problemes propis d'una família. Quan ja havien nascut els dos nois, veient que allà no hi havia futur per a ells, ja que la mina s'anava acabant, aconsellats pels meus pares, vam decidir de venir a Barcelona, on he viscut des de finals de 1962 fins avui.

Dels tres fills que tinc, amb el noi gran i la noia no he hagut de lamentar res de greu, però amb el segon noi he tingut problemes de tota mena.

Aquest segon fill va ser el més entremeliat de tots tres, tingué fractures de braç, cama, etc., si bé això és normal en les criatures; però en arribar l'adolescència vam anar notant que la seva actitud envers nosaltres, els estudis, les amistats, etc., canviava, i llavors van començar les preocupacions.

La nostra sorpresa fou comprovar que havia caigut en el món de les drogues. Era l'any 1979, i en aquella època no teníem informació ni llocs on demanar-la, així que el problema augmentava cada dia. Des de principis del 79 al maig del 82 -en què vaig aconseguir que ingressés en un centre de rehabilitació de *El Patriarca* (va ser l'únic que vaig trobar i pagava 35.000 ptes. mensuals)- vam deambular per hospitals, comissaries (en aquella època el consum de drogues era castigat), Generalitat, assistents socials, etc.

A *El Patriarca* hi va ser 3 anys entre Bèlgica, França i Espanya. Quan tornà rehabilitat va venir acompanyat de la que ha estat la seva dona. Els vam acceptar a casa abans de ser casats; quan feia un mes que hi eren el van cridar per complir el servei militar, que no havia fet quan li tocava pel problema de les drogues (mentre s'anava rehabilitant, jo havia d'anar a la Caixa de Reclutes cada mes amb un certificat mèdic), i la seva companya es va quedar a casa com un més i sense saber com es comportaria; vam aconseguir viure de la millor manera possible.

Mentrestant, el meu fill gran es va casar i, en tenir la seva primera filla, vam sofrir un cop fort: va morir al cap de poques hores; després ha tingut dues nenes sanes i felices, gràcies a Déu.

Quan el meu segon fill tornà del servei militar, vam buscar pis per a la parella, es van casar i hi van anar a viure. Per sort el meu fill havia conservat el lloc de treball (amb la baixa mèdica per malaltia) i s'hi reincorporà, on segueix treballant fins el dia d'avui (l'antiga M.T.M.). La parella, al cap de dos anys de casats, van tenir dos fills bessons. Un d'ells, als 14 dies, va patir una meningitis greu, com a conseqüència de la qual ha quedat cec i amb paràlisi cerebral.

Pocs mesos abans de néixer els bessons ens vam assabentar que el meu marit tenia càncer de pulmó i li donaven un any de vida; ens ho van confirmar un mes just abans que la noia es casés. El meu marit no va voler saber què tenia, per tant, vaig haver de portar una vida aparentment normal, demostrant durant els preparatius del casament de la meva filla, una alegria que interiorment no podia sentir: van ser moltes coses juntes i si la meva fe en Déu i en la seva infinita bondat no m'haguessin acompanyat, no ho hauria resistit amb la fortalesa que ho vaig fer.

El meu marit morí el febrer de 1990 i aquell mateix estiu va ser quan ens van confirmar que el meu nét Víctor era cec.

El novembre d'aquest mateix any la mare dels bessons abandonà la llar familiar i el meu fill es va quedar amb els dos nens de 14 mesos i amb el problema d'en Víctor, cec. Com que era vídua i vivia a prop del meu fill, em vaig encarregar de la casa i els afers domèstics, i així continuo tres anys després.

A pesar de tot el que acabo d'exposar, sóc feliç. Em sento bé interiorment. Quan arriba la nit noto el cansament, però a l'endemà començo amb nova il·lusió. Crec fermament que compto amb l'ajuda d'Algú superior a mi; jo sola no podria portar-ho tot a terme.

Per això, en repassar la meva vida, veig que la meva fe, en lloc d'esfondrar-se, ha anat madurant. Sempre he estat creient; quan era jove assistia a catequesi, freqüentava l'Eucaristia...però no valorava la meva fe com ara. La meva vida diària se centra a oferir a Déu tot allò que faig: treballs de la casa, sofriments, alegria, pregàries... i quan demano auxili al meu Déu ho faig amb la completa confiança que, com a Pare, em concedirà tot allò que més convingui perquè pugui, algun dia, gaudir d'Ell.

A més, aquesta fe necessita un aliment. El trobo en els evangelis, el grup de revisió de vida (amb el qual em reuneixo periòdicament), la catequesi (sóc catequista de la parròquia), l'Eucaristia i *en el lliurament als altres*, ja que tot allò que jo pugui oferir als meus germans és un do que *he rebut del meu Pare* de manera gratuïta; cal que el posi al servei de qui ho necessita.

Hi ha qui em demana com puc sentir-me tan bé amb tot el que m'ha tocat viure. Ho tinc clar: la meva força la trobo en aquesta fe alimentada, el centre de la qual és l'Eucaristia, el motor de la meva vida. Crec que un cristià de veritat mai no està sol i si confia que el servei als altres és el que més agrada a Déu, ha de sentir la felicitat que jo sento. Sempre penso: tens una ajuda immillorable; si se'm tanca una porta Ell m'obrirà una finestra.

D'aquesta manera em sento plena de vida, feliç, contenta i amb unes ganes immenses de fer coses noves cada dia.

9. DES DE L'ATUR

Roser

La història començà a finals del mes de juny de 1993. Vaig anar al despatx de la directora del parvulari on treballava com a mestra, per parlar amb ella sobre una qüestió que em tenia bastant preocupada: la meva continuació en l'empresa.

El meu contracte per tres anys finalitzava el novembre i volia saber què passaria, però la directora em tranquil·litjà dient-me que estava molt contenta amb la meva tasca i que pensava quedar-se'm com a fixa.

Fou un moment important per a mi. Em sentia orgullosa, em donava una gran tranquil·litat i m'obria expectatives i plans de futur respecte a la meva vida personal i de parella.

Tenia clar que no volia que fos un treball per a tota la vida, però amb un contracte indefinit podia plantejar-me, amb la meva parella, una vida en comú. Havia arribat el moment que tots dos esperàvem des de feia molt de temps: el nostre matrimoni.

El novembre, propera la finalització del contracte, faria també un any que ens havíem comprat un pis al barri. Ens va costar molts esforços, però teníem una gran il·lusió i ja era un pas important i, a la vegada, imprescindible, per poder-nos casar. Bé. Tot començava a rutllar i a ser més fàcil per a nosaltres. Si tots dos treballàvem, encara que no fossin grans sous, podríem anat tirant. Era fantàstic!

Pocs dies després d'aquella gran notícia, més o menys cap a mitjans de juliol, la directora em cridà novament al seu despatx.

Estava molt nerviosa i preocupada, però el que no podia imaginar-me era que aquesta preocupació seva esdevindria després molt més gran per a mi i les meves companyes.

Em comunicà que pensava tancar la Llar de nens-parvulari. Que ho lamentava, però que tenia problemes personals i no podia seguir endavant. Que les coses anaven molt malament i que econòmicament no li arribava.

No m'ho podia creure. Vaig intentar donar-li alguna solució per tal que no s'arribés a aquell punt, però no vaig aconseguir res. Em va demanar que parlés amb la resta de les meves companyes, ja que ella no se sentia capaç de fer-ho i que, “si us plau, no la denunciéssim”, ja que de moment no ens podria pagar res. Que es posaria en contacte amb nosaltres quan pogués vendre els locals de l'escola, i ens pagaria.

A partir d'aquí tot em semblà un malson. Em quedava al carrer, sense feina i sense indemnització.

El que menys em preocupava era la qüestió dels diners. Em sentia molt malament per haver de deixar la feina, els nens i les companyes d'aquella manera, sense cap raó explicable, ja que hi havia prou nens matriculats pel curs vinent com per poder seguir endavant.

Em sentia enganyada. Tractada com a un d'aquells nens de l'escola a qui poses un caramel a la boca i després de cop els el treus. Cada matí, en llevar-me, pensava que allò no era possible, que era només una broma de mal gust. Però no. Era real, i a mesura que passaven els dies n'estava més segura i la meva indignació creixia. Això no podia quedar així. Totes les companyes i jo estàvem d'acord a posar-nos en mans d'un advocat laboralista que ens ajudés a solucionar el problema.

Han passat cinc mesos, s'han celebrat judicis sense que l'antiga directora s'hi presentés; la justícia és molt lenta i hom es va desanimant. Però nosaltres hem tingut la sort d'estar unides per enfortir-nos mútuament en aquesta lluita treballador-empresari. I us ho asseguro, estem disposades a arribar fins al final.

Com em sento ara? Trista, enganyada, indignada, amb força però impotent.

Tots els meus plans s'han ensorrat. Ara caldrà esperar més temps fins que trobi una altra feina, cosa no gens fàcil en aquest moment i amb la reforma de treball.

Molts joves i adults es troben en la mateixa situació, i si d'alguna cosa m'ha servit aquest problema ha estat sentir-me molt més solidària amb els altres treballadors i treballadores. Hi ha coses que cal viure-les per conèixer la seva dimensió.

Des de la meva condició de persona en atur m'és molt més fàcil entendre els problemes i la lluita dels altres, que és la meva. Ja no ho conec per referències. Ho visc jo mateixa i us puc assegurar que és molt i molt dur.

Malgrat tot i gràcies, en gran part, al meu grup de Revisió de vida de la JOC/JOBAC, he pogut anar descobrint en aquest temps el veritable sentit de la classe obrera.

No es tracta únicament de paraules. Es tracta de ser coherent amb l'opció que vaig fer en un moment de la meva vida. És una situació difícil i, a nivell laboral, cal viure aquesta coherència. No et pots tornar enrera perquè és un problema que no t'afecta únicament a tu, i per això no tens dret a bandejar els altres. Ens necessitem els uns als altres.

Tota aquesta vivència de creure en els altres companys i de sentir-m'hi unida he pogut compartir-la amb el grup que també m'ha ajudat a revisar aquesta problemàtica a la llum de l'evangeli.

Jesús m'acompanya en aquest camí difícil. A través de l'oració i de l'acció em dona forces per continuar endavant, buscant solucions i tenint esperança en un moment millor, en què la riquesa o la pobresa siguin més compartides. Però sobretot Jesús m'obre els ulls. M'ensenya milers de persones, joves, nens, adults que viuen en situacions molt més precàries que la meva i això m'ajuda a ser més humil. Gràcies.

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94
espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>